

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ СЕРЕДНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито досвід роботи циклових комісій Харківського радіотехнічного технікуму щодо методичного забезпечення гуманізації навчально-виховного процесу, розглянуто напрями, методи, форми.

Ключові слова: гуманізація, студенти, навчальні технології, міжпредметні зв'язки.

В статье раскрыто опыт работы цикловых комиссий Харьковского радиотехнического техникума по методическому обеспечению гуманизации учебно-воспитательного процесса, рассмотрено направления, методы, формы.

Ключевые слова: гуманизация, студенты, учебные технологии, межпредметные связи.

In article it is opened an operational experience of the cyclic commissions of the Kharkov radio engineering technical school on methodical maintenance humanisation teaching and educational process, to consideration of a direction, methods, forms.

Keywords: students, educational technologies, humanization.

Глибинні зміни, що відбуваються сьогодні під впливом наукової, технічної, технологічної та інформаційної революцій вимагають гуманізації освіти та широкої підготовки майбутніх фахівців. Відомо, що поняття «гуманний», тобто «пройнятий увагою до людини», виникло ще в епоху Ренесансу й означало не лише суму знань з філософії та «вільних мистецтв», але й особливий стан розуму, душі, мислення тощо.

У сучасному суспільстві України однією з важливих проблем є підвищення рівня його гуманізації, така організація суспільного життя, за якої не лише б декларувались формально, але й практично визнавались і цінувались гідність, свобода, права особистості на самореалізацію, особисту самоцінність тощо. Все це загалом визначено різними законодавчими документами, проте найбільш дієвим чинником гуманізації суспільства є

освіта, оскільки саме тут значною мірою відбувається формування особистості, її ціннісних орієнтирів та суспільних стереотипів.

Різномасштабні питання гуманістичного потенціалу освіти розглядали у наукових працях Г.Балл, В.Бондар, Б.Грицюк, Т.Євдокимова, І.Зязюн, С.Мусатов, С.Скуратовський, В.Струманський та інші.

Метою даної статті є розкриття досвіду роботи циклових комісій Харківського радіотехнічного технікуму в забезпеченні гуманізації навчально-виховного процесу.

Як на наш погляд, у середніх спеціальних навчальних закладах найбільш оптимальним є такі шляхи гуманізації освіти:

- використання потенціалу гуманітарних дисциплін (загальної історії та історії України, світової й української літератури, культурології, екології та інших);
- врахування міжпредметних зв'язків у викладанні того чи іншого предмета;
- впровадження у навчально-виховний процес таких навчальних технологій, які характеризуються більш гнучкими та інтегрованими підходами до розгляду завдань вивчення конкретного предмета;
- введення у процес навчання та виховання елементів, які б сприяли відносинам конструктивізму та співпраці студентів і викладачів;
- розробка і використання спеціальних виховних позанавчальних заходів.

У Харківському радіотехнічному технікумі значну роль у гуманізації навчально-виховного процесу відіграють циклові комісії, які узгоджують методичну роботу навчального закладу у використанні всіх освітніх завдань. Ефективним у цьому процесі є використання виховного потенціалу гуманітарних дисциплін, які є найбільш доступним чинником гуманізації освіти й однією з умов формування активної, творчої й гуманної особистості, з позитивним емоційним самопочуттям, здатної до виявлення благодійності та милосердя, поєднання особистісних та суспільних інтересів.

Велика увага у викладанні предметів гуманітарного циклу звертається на національне виховання як основи загальнолюдського: розкриття таких понять, як національний світогляд, філософія, ідеологія, етнопедагогіка, національна свідомість; ознайомлення з культурними надбаннями нації, з країнознавством тощо. Особливо важливим у цій площині є викладання словесності, яка має потужний гуманістичний потенціал і значні резерви стосовно впливу на духовність молоді, тим більше, що художнє слово для української цивілізації завжди було важливим чинником розвитку. Недарма видатний український педагог В.О.Сухомлинський називав слово «серцем духовної культури» людини й акцентував на тому, що знання з літератури не можна порівнювати із знаннями з будь-якого іншого предмета. Проте мова тут іде про використання справжньої класичної української літератури, зокрема творів Т.Шевченка, І.Франка, Л.Українки, Л.Костенка та багатьох інших українських письменників і поетів, у творчості яких сьогодні проблеми України розкрито на такому ступені, що вони можуть цілком успішно протидіяти тій бездуховності, якою наповнений сучасний інформаційний простір.

Проте вважаємо необхідним підсилення полікультурного компонента змісту освіти у викладанні предметів гуманітарного циклу як домінуючого чинника гуманізації навчально-виховного процесу. Звичайно, скрізь проблеми національної культури України й ознайомлення з національними цінностями складають питому вагу полікультурної освіти студентської молоді. Разом з тим, культурний компонент гуманітарної освіти включає не лише національні, але й глобальні загальнолюдські цінності, орієнтується на загальні світові гуманістичні цінності й стандарти, що, відповідно до концепції гуманітарної освіти в Україні, є передумовою визнання України в загальноосвітньому освітянському просторі. Все це дозволяє зробити висновок, що на початку XXI століття розуміння патріотизму має певну специфіку. Як ніколи, воно передбачає не лише любов до свого народу, але й повагу до інших, повагу до кожної людини, незалежно від її національності й

громадянськості. Сьогодні це є особливо важливим у підготовці підростаючих поколінь України до життя у нинішньому столітті, оскільки ми живемо у цілісному світі, який, на жаль, уже перейшов своєрідний кордон: з виникненням ядерної зброї та глобальних екологічних проблем він набув здатності до самознищення. Й саме від взаємин між народами, державами й конкретними людьми залежатиме існування самого людства.

З метою гуманізації навчального процесу велика увага приділяється реалізації міжпредметних зв'язків й значну роботу тут проводять циклові комісії. Відомо, ще К.Д.Ушинський наголошував, що всі предмети у сукупності є органічно поєднаним цілим і, незважаючи на те, що «кожна наука має свої основні поняття», крім спеціальних понять, властивих для кожної науки, є й такі, «які спільні для багатьох, а деякі й для всіх наук». В зв'язку з цим вчений-педагог підкреслював, що в тому випадку, коли «одна наука йде слідом за іншою, ніде не зіштовхуючись», то у програмі все «струнко й систематично», а в свідомості учня в дійсності виникає «плутанина і мертвий стан ідей», які «не знають про існування одна одної». Досвідчений педагог-методист бачив вихід у тому, що у викладанні різних предметів слід шукати спільне й у досягненні результатів мати на увазі не науки у їх розрізненості, а «душу учня у її цілісності та її органічний поступовий і всебічний розвиток» [4, 178]. Для досягнення такого результату цикловими комісіями систематично переглядається зміст навчальних програм, вносяться зміни до тих чи інших тем різних предметів, впроваджуються бінарні заняття тощо. Так, наприклад, на заняттях з хімії, яка має величезні потенційні можливості для розвитку логічного мислення, пам'яті, спостережливості при вивченні ряду тем, використовуються зв'язки з деякими темами з географії, біології, фізики, екології. Традиційними в цьому плані стали інтегровані уроки «хімія-біологія», «хімія-фізика», «хімія-біологія» з девізом «Земля не належить нам – це ми належимо Землі». На цих уроках піднімаються питання щодо впливу хімічної промисловості на довкілля, а також розкриваються можливості впливу хімічної та біологічної

наук на вирішення екологічних проблем. Все це не лише формує цілісну систему знань і уявлень студентів, але й реалізує змістовий діалог між навчальними предметами, «переносить» його у свідомість студентів, сприяє формуванню у них наукового світобачення, світосприйняття, розширює їх погляд на Всесвіт і його життя.

Підготовка високопрофесійних спеціалістів вимагає постійних пошуків активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, використання нових технологій, які б забезпечували у вивченні профільних дисциплін засвоєння та систематизацію знань, індивідуальний розвиток, свідому самостійну діяльність, підґрунтям якої є власний вибір і власне рішення студента з орієнтацією на майбутню професію тощо. У цій площині створення середовища, сприятливого для навчання, забезпечується передусім активним використанням різноманітних засобів (образотворчих, технічних, знакових), використанням таких принципів викладання, як проблемність, погодженість та системність цілей навчання, націленість на самонавчання, професійна орієнтованість тощо. Загалом застосовані педагогічні технології передбачають забезпечення переходу від пояснення до розуміння, від монологу до діалогу, від контролю до розвитку, від управління до самоуправління.

У свою чергу, такий підхід вимагає від суб'єктів навчально-виховного процесу гуманістичної педагогічної культури. В зв'язку з цим на засіданнях циклових комісій розглядаються питання особистісних взаємовідносин між викладачами й студентами, де пріоритетними вважаються колегіальність і співробітництво дітей і дорослих, педагогічна підтримка студентів, повага до самобутності особистості, довіра до неї, навчання без підштовхування, виховання без покарання, можливість вибору вчинку, лінії поведінки. Основою конструктивних взаємин викладачів і студентів є такі гуманістичні принципи української педагогічної науки: «Якщо педагогіка бажає виховати людину всебічно, вона повинна передусім пізнати її теж всебічно» (К.Д.Ушинський); «Для справжнього вчителя всі учні різні, для поганого –

всі однакові» (П.П.Блонський); «Ставлення до викладача формує ставлення до предмета» (В.О.Сухомлинський).

Як бачимо, здійснити ці принципи гуманістичного ставлення до студентів здатні лише викладачі, які не лише на словах, але й у своїх діях відмовились від традицій «адміністративно-наказової» педагогіки і є прихильниками виховуючого навчання. У цій площині у Харківському радіотехнічному технікумі багато уваги приділяється питанням педагогічного спілкування між викладачем і студентом, підґрунтям якою є принцип: обидва – особистості, суб'єкти спілкування, націлені на взаєморозуміння, взаємну відкритість, повагу до співрозмовника. Вважаємо, що таке творче спілкування дозволяє викладачеві виявити індивідуальність та неповторну своєрідність кожного студента, його позитивне й негативне. Студентові педагогічне спілкування гуманістичного спрямування дає можливість вільно мислити, ставити запитання, сперечатися у ствердженні власної точки зору. Крім того, вчитель може стати для студента «найбільш повчальним предметом для спостережень і... живим прикладом», як писав А.Дістервег, своєю власною професійною діяльністю і конкретним типом особистості для наслідування його поведінки.

Одним з напрямів роботи циклових комісій Харківського радіотехнічного технікуму, з огляду на проблему, є робота з батьками, які систематично запрошуються на засідання разом зі студентами, й класними керівниками. Крім того, зі студентами ведеться робота стосовно їхньої підготовки до майбутнього сімейного життя, розвитку в них почуття відповідальності за збереження сімейних традицій, зацікавленості в ознайомленні зі своїм родом, виховання пошани до батьків, до рідних. Традиційним став «круглий стіл» «Мир і спокій батьківської оселі». У такий спосіб досягається наступність вимог до вихованців і в сім'ї, що включає в себе педагогічну просвіту батьків, толерантну корекцію способів допомоги студентам з боку батьків у навчанні, певну єдність навчального закладу й сім'ї у професійній підготовці студентів.

Вважаємо, що перелічені напрями гуманізації навчально-виховного процесу сприяють ефективному вирішенню усіх завдань професійного становлення майбутніх спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти // Освіта і управління. – 1997. – № 2.
2. Балл Г.О., Перепелиця П.С. Формування готовності до професійної праці у контексті гуманізації освіти: Кн. для вчителя. К.; Рівне, 1996.
3. Концепція гуманітарної освіти в Україні: Проект від 27.12.1995.
4. К.Д.Ушинский. Собр.соч. в одинацати томах, Т.3. М.-Л., Изд. АПН РСФСР. – 1952. – С.178.